

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Flerspråkighet och identitet - en intervjustudie om förskollärares arbete med flerspråkighet i förskolan

Elisabeth Andersson & Lovisa Karlsson

2016

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Ingrid Nordqvist
Examinator: Annika Elm

Andersson, E. & Karlsson, L. (2016). *Flerspråkighet och identitet - en intervjustudie om förskollärares arbete med flerspråkighet i förskolan*. Examensarbete i didaktik. Förskolläraryrket. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Idag finns många barn på våra förskolor som är flerspråkiga och enligt läroplanen för förskolan ska barnen främjas i sin modersmålsutveckling liksom i utvecklingen av det svenska språket (Skolverket, 2016). Dessutom hör språk och identitetsutveckling ihop (a.a.). Syftet med denna intervjustudie är således att undersöka hur förskollärare resonerar kring sitt arbete med flerspråkighet, vilka metoder de använder och vad de anser om flerspråkighet relaterat till identitetsutveckling. Fyra intervjuer har genomförts med fyra förskollärare i fyra olika förskolor. Förskolorna valdes utifrån stort antal flerspråkiga barn och/eller lång erfarenhet av arbete med flerspråkiga barn. Denna studie är utförd utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Detta eftersom vi utgår från att lärande och utveckling sker i sociala och kulturella möten med olika människor, vilket också är något som Vygotskij menar. Materialet samlades in med hjälp av ljudupptagning och skrevs sedan ut. Därefter analyserades materialet och delades upp i kategorier utifrån den didaktiska frågan *Hur*, Vygotskij, teorier om *den proximala utvecklingszonen* och *den mer kompetente andre* och utifrån Dahlberg, Moss och Pence teorier om *mångfaldiga identiteter*. Tre kategorier formades på så vis; Metoder, Mer kompetenta personer och Identitet relaterat till flerspråkighet.

Resultatet visade att förskollärarna använde metoder som samtal, sång, läsning, tecken som stöd och olika material som till exempel böcker, bildscheman, lärplattor och datorer. Förskollärarna använde sig även av mer kompetenta andra såsom vårdnadshavare och barn med andra språk för att främja flerspråkigheten. En osäkerhet kring hur förskollärarna kunde främja flerspråkigheten på grund av bland annat egna begränsade språkkunskaper kunde dock urskiljas. Förskollärarnas beskrivningar visade hur viktigt det är för den flerspråkiga utvecklingen att barn får befinna sig i den proximala utvecklingszonen och där utvecklas tillsammans med andra personer som är mer kompetenta inom området. Identitetsutvecklingen konstaterades ha en stark förbindelse med språket där förskollärarna även kopplade in kulturen som en del av det hela; flera språk ger barn fler möjligheter till mångfaldiga identiteter.

Nyckelord

Den mer kompetente andre, didaktik, flerspråkighet, förskolan, förskollärare, identitet, metoder, proximala utvecklingszonen

1. Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	1
1.1	Begreppsförklaring	2
1.1.1	Hemspråk – Modersmål – Flerspråkighet	2
1.1.2	Identitet.....	2
2.	Tidigare forskning	3
2.1	Forskning om flerspråkighet.....	3
2.2	Forskning om identitet.....	7
2.3	Teoretiskt perspektiv.....	8
2.4	Sammanfattning	9
3.	Syfte och frågeställningar.....	10
4.	Metod.....	11
4.1	Val av metod.....	11
4.2	Urval	11
4.3	Genomförande och analys	12
5.	Resultat	14
5.1	Metoder.....	14
5.2	Mer kompetenta personer	17
5.3	Identitet relaterat till flerspråkighet	19
5.4	Sammanfattning	21
6.	Diskussion	22
6.1	Metoddiskussion	22
6.2	Resultatdiskussion	23
6.2.1	Metoder - <i>Hur</i> arbetar förskollärarna med flerspråkighet	23
6.2.2	Mer kompetenta personer	24
6.2.3	Identitet.....	26
6.3	Slutsats och vidare forskning.....	27
7.	Referenser.....	28
	Bilaga 1.....	30
	Bilaga 2.....	31

1. Inledning

Förskolan kryllar av liv. En härlig blandning av etnicitet, språk och kultur präglar många av våra förskolor. Vi behöver ta vara på denna unika, rika miljö. I Sverige idag hittar vi i de allra flesta förskolor barn som har ett annat modersmål än svenska. Det finns därmed mycket språklig kunskap på förskolorna som vi behöver ta vara på och lyfta fram. Vid vistelse på olika förskolor har vi insett att det inte alltid är enkelt att ta tillvara på och främja denna flerspråkighet speciellt när förskollärarna inte är vana. Barn ska dock ha rätt till sitt eget språk, religion, kultur och identitet (UNICEF Sverige, 2009). I läroplanen påpekas betydelsen av detta och att det är viktigt att förskolan lyfter fram barn som har ett annat modersmål än svenska för att barnet ska kunna utveckla sin kulturella identitet (Skolverket, 2016). Det är även väsentligt att barnen utvecklar sina kunskaper på ett sätt som ger dem möjlighet att kommunicera på både svenska och sitt modersmål (a.a.). Barn med annat modersmål än svenska ökar hela tiden i Sverige. 21,8% av de barn som var inskrivna i förskolan år 2013 talade ett annat modersmål än svenska (J. Hedström, Enheten för förskole- och grundskolestatistik & Enheten för gymnasie- och vuxenutbildningsstatistik Skolverket, personlig kommunikation, 7 november 2016). Varje år efter 2013 har över 100 000 människor invandrat till Sverige (<http://www.sverigeisiffror.scb.se>). De flesta av dem kommer från Syrien, och förutom de svenska medborgare som invandrar tillbaka till landet immigrerar också människor från till exempel Eritrea, Somalia, Irak och Afghanistan(a.a.). Det kommer alltså många människor hit som har ett annat modersmål än svenska.

Läroplanen sätter upp tydliga punkter om vad förskolan och förskollärare ska ha för mål för barns utveckling; vad barn har rätt till under sin vistelse på förskolan (Skolverket, 2016). Läroplanen lyfter fram flera olika strävansmål som berör vikten av flerspråkighet och identitet. Förskolan har i uppgift att se till att barn utvecklas inom sin egen kultur och att förskolan tar hänsyn till barns kulturarv. Förskolan ska även upplysa barn om andra kulturer och ge dem en förståelse för andras villkor och värderingar; skapa en flerkulturell miljö. Genom att stimulera barn i språk och göra dem nyfikna följer språkutveckling. Det är viktigt att barn uppmuntras till att lära sig sitt modersmål och på det sättet gynnas även utvecklingen av det svenska språket. Språk hör enligt läroplanen ihop med både lärande och identitetsutveckling. Varje barn ska få chans att utveckla sin identitet och känna sig trygga i sig själva. Läroplanen för förskolan framhåller att om barn har en annan kultur och annan bakgrund har de rätt att utveckla sin kulturella identitet (a.a.). Modersmål och identitet är alltså centralt för barns utveckling. Förskollärare ska främja denna utveckling och ta vara på flerspråkigheten i förskolorna. När lärare undervisar barn använder de olika metoder, vilka är viktiga delar av den didaktiska frågan Hur (Lindström & Pennlert, 2016). Hur barn tillägnar sig kunskap är också av betydelse för detta (a.a.). Därför vill vi utifrån den didaktiska frågan Hur undersöka vilka metoder förskollärare beskriver att de använder sig av i arbete med flerspråkighet. Dessutom vill vi undersöka hur förskollärare resonerar kring flerspråkighet och identitet.

1.1 Begreppsförklaring

I detta avsnitt redogör vi för de olika begrepp som används i arbetet och dess olika betydelse. En beskrivning görs av hur begreppet *hemspråk* har bytts ut mot *modersmål* och varför detta har skett. Begreppet *flerspråkighet* förklaras och skillnaden mellan *individuell* och *institutionell* flerspråkighet beskrivs. Till sist lyfter vi kort fram vad Nationalencyklopedin skriver om identitetsbegreppet. I avsnittet tidigare forskning utvecklas begreppet identitet ytterligare.

1.1.1 Hemspråk – Modersmål – Flerspråkighet

År 1977 infördes begreppet hemspråksreformen och det blev krav på att kommunerna skulle erbjuda hemspråksundervisning för barn, däremot fick barnen själva välja om de ville delta eller inte (Håkansson, 2003). Begreppet hemspråk byttes sedan ut år 1997 till modersmål på grund av att begreppet hemspråk förknippades med språk som enbart talades i hemmet (a.a.). *Ursprung, kompetens, attityder* och *funktion* är begrepp som anses höra ihop med begreppet modersmål enligt Skolverket (2013). I förskolans läroplan kopplas begreppet modersmål främst till *ursprung*, eftersom det är det språk som barn har med sig från födseln som ligger i fokus (Skolverket, 2016, refererad i Skolverket, 2013). Modersmål med fokus på *attityd* innebär att barn identifierar sig själv, men även att andra identifierar dem med olika språk. Om vi däremot kopplar begreppet modersmål med *kompetens* arbetar förskolan med barns språkbehärskning. I praktiska sammanhang handlar det istället om modersmål som *funktion* (a.a.).

Två- och flerspråkighet är normen i världen idag men Sverige skiljer sig genom att endast ha ett officiellt språk (Skolverket, 2013). Ändå talar allt fler om *en flerspråkig förskola*. En förskola anses vara flerspråkig om barngrupperna består av många barn med andra modersmål än svenska. Däremot talar både personal och barn på de flesta förskolorna svenska, men förskolorna ses ändå som flerspråkiga. Det är viktigt att se skillnad på individuell och institutionell flerspråkighet. I det svenska samhället drivs förskolor genom individuell flerspråkighet, det vill säga att barn använder sig av flera språk i sitt dagliga liv. Vill förskolor arbeta med institutionell flerspråkighet måste verksamheten genomföras på flera olika språk. Ordet flerspråkighet kan tolkas på olika sätt. Det behöver inte endast vara barn med ett annat modersmål än svenska som är flerspråkiga. Om barn pratar flera språk kan vi kalla dem flerspråkiga, även om de har svenska som modersmål. Det är inte lätt att lära sig flera språk, inte ens som barn är det enkelt med flera språk. Det krävs vilja och lust att lära sig. Det som är viktigt när det gäller språk är att barn får lära sig sitt modersmål redan som liten. Kan barn sitt modersmål underlättar det när de ska lära sig till exempel svenska (a.a.).

1.1.2 Identitet

Nationalencyklopedin förklarar identitet som ett begrepp som beskriver hur varje unik person är (<http://www.ne.se>). Denna identitet formas av varje enskild individ. Det är upp till var och en att bestämma över sina egna handlingar och tankar. Identitet handlar även om de erfarenheter som varje person bär med sig från tidigare i livet. Ett ord som

anses ligga nära begreppet identitet är *självet*, ett begrepp som lyfter fram hur individen ser på sig själv, både på sin personlighet och kroppsligt (a.a.).

2. Tidigare forskning

Under *Tidigare forskning* lyfter vi inledningsvis fram forskning om flerspråkighet i förskolan. Därefter följer ett avsnitt om forskning kring identitet varpå vi avslutar med en sammanfattning Vetenskapliga artiklar och avhandlingar söktes fram i databaserna Discovery och ERIC samt genom sökmotorerna Google och Google Scholar. Discovery valde vi att använda eftersom den innehåller många olika databaser och därför finns ett brett utbud av artiklar. ERIC använde vi eftersom det är den speciella databasen för vetenskapliga artiklar om utbildning, vilket är det område vi skriver inom. I databaserna använde vi oss av sökorden *multilingual**, *multilingualism**, *preschool**, *bilingual** och *children**. Om vi söker på ordet *multilingualism** i databasen Discovery får vi 34,886 träffar. För att avgränsa detta och få fram relevanta artiklar för vårt arbete valde vi till exempel att skriva till ordet *preschool** och fick då 1,611 träffar. Eftersom detta fortfarande är många artiklar avgränsade vi ytterligare genom att bara söka på texter som fanns i *full text* och var *peer reviewed* eftersom de då är vetenskapligt granskade och därför tillförlitliga. När vi gjorde detta minskade antalet träffar till 948 stycken och utifrån dem kunde vi välja de som var relevanta för detta arbete. Under tidigare forskning har vi förutom vetenskapliga artiklar valt att använda oss av böcker som vi sökte fram genom begreppen *flerspråkighet*, *identitet*, *förskola*, *sociokulturell* och *didaktik* på olika bibliotek.

2.1 Forskning om flerspråkighet

Lärande är ett socialt fenomen menar den ryske psykologen och teoretikern Lev Vygotskij (Corsaro, 2005). Vygotskij ansåg att barn är individer som agerar aktivt i all utveckling som sker. Utveckling sker i interaktion med andra människor i det samhälle barn lever i. När förändringar sker i samhället och nya krav ställs på barn behöver de utveckla taktiker för att handskas med de nya kraven. Den sociala och psykologiska utvecklingen sker genom att människor interagerar med varandra och tillsammans agerar enligt dessa taktiker. Tillägnande och omskapande av kunskap och förmågor är alltså resultat av social interaktion mellan individer. Enligt Vygotskij är också internaliseringen eller approprieringen av kultur betydelsefull och i detta är språket den viktigaste faktorn (a.a.). Kultti (2013) menar även hon att språk är de mest betydelsefulla av alla kulturella redskap. I människors samspel approprieras kulturella redskap, alltså det är i samspel med andra som människor tar till sig och utvecklar kulturella redskap. Kultti använder ordet appropriering istället för internalisering eftersom internalisering kan uppfattas som passivt mottagande av det som finns runt omkring. Däremot handlar appropriering om att personen är aktiv i sin egen utveckling, att det är i interaktionen mellan personen och omgivningen som utvecklingen äger rum (a.a.).

Det är alltså den aktiva *utvecklingen* av flerspråkighet som vi lägger fokus på här. Vygotskij menar att barnens potentiella utveckling är mycket mer intresseväckande än vilken kunskap de redan äger, det vill säga vad de redan kan (Säljö, 2000). Det är detta han vill visa med begreppet den proximala utvecklingszonen. Barn behöver få handledning av någon som är mer kunnig än dem själva, för att klara av uppgifter som de ännu inte har utvecklat kunskaper inom. Det är på det viset det kan ske en vidareutveckling. Men i denna zon måste den som leder samtidigt relatera till den kunskap som redan finns hos barnet. Annars blir det för komplicerat och barnet kan därmed inte utveckla den nya förståelsen. Innan barnet äger en viss kunskap är det möjligt att denne kan förstå och vara med att hantera ett intellektuellt eller fysiskt verktyg tillsammans med mer kompetenta andra, men kan inte på egen hand utföra samma sak. Det är i den proximala utvecklingszonen som barnet steg för steg lär sig att handskas med dessa verktyg (a.a.). Denna proximala utvecklingszon är viktig för kultur och utveckling menar Rogoff, Mosier och Göncü (1989, refererad i Corsaro, 2005). Det finns aktiviteter som barn aldrig skulle kunna göra utan andra individer som har mer kunskap än dem själva. I denna proximala utvecklingszon får barn möjlighet att delta i sådana aktiviteter. Där får de även möjlighet att använda de kulturella redskapen och anpassa dem till varje enskild aktivitet. Dessa kulturella redskap förs inte bara vidare från ett släktled till nästa utan omskapas och förnyas av barn (a.a.).

I Kulttis (2012) avhandling om flerspråkighet i förskolan skriver hon hur förskollärare kan göra för att främja barns flerspråkighet, för att barn senare ska kunna identifiera sig i sin egen förskolemiljö och känna att deras identiteter är viktiga. Det handlar inte om att förskollärarna måste lära sig alla språk barn har som modersmål, utan det handlar om att ha samtal som alla kan relatera till. Förskollärare måste skapa kunskap om barns kultur och vara nyfikna på varje barn. Det är även viktigt att vara delaktig i aktiviteter tillsammans med barn. Genom att använda bilder, kroppen och ord under konversationer med barn kan det underlätta förståelsen om vad förskollärare vill framföra under samtalet. Förskollärare kan visa intresse för barn genom att ta hjälp av dem, till exempel att fråga vad saker och ting heter på deras modersmål. Alla i barngruppen kan vara med och lära sig av kamraternas modersmål (a.a.). Vygotskij anser att inläringen av ett förstaspråk kan underlätta för barn i deras senare språkinläring (Smidt, 2010). Detta genom att barn kan reflektera över sitt modersmål samtidigt som inläringen av ett andraspråk genomförs (a.a.).

Sommer, Pramling Samuelsson och Hundeide (2011) menar att barn är kompetenta men att det är förskollärarnas ansvar att peka på olika lärandeobjekt för att uppmärksamma barnen på dem. Även Kultti (2013) lyfter fram vikten av att barns flerspråkighet måste synliggöras och det med hjälp av förskollärare. Förskollärare ska sträva efter att barn får uppleva nyfikenhet och lust till ett lärande av flera olika språk. För att barn ska ha framgång i sin utveckling och sitt lärande måste det finnas stöttning från förskollärare. Vidare framhäver Kultti (2013) sång som ett redskap för att utveckla språk. Genom användning av sångkort får barnen känna sig delaktiga i val av sång och sedan kan

sången genomföras med hjälp av rörelser för att underlätta förståelsen om vad sången handlar om (a.a.).

Även Lindö (2009) framhåller sången som arbetssätt. Genom att använda sig av sång kan man på ett enkelt sätt introducera barnen till ett språk. Författaren skriver att det är viktigt att barnen känner motivation till det som de ska göra för att kunna lära sig. Det bör finnas ett intresse för språk för att det ska ske en utveckling. Språket som barn ska lära sig måste även ha en känslomässig betydelse för att barn ska kunna utvecklas inom det, på så sätt är det lättare för barnen att lära sig flera språk samtidigt. Andraspråksinläring betraktas som en viktig del att börja med i så tidig ålder som möjligt för att underlätta ytterligare språkutveckling senare i livet (a.a.). Robertson, Drury och Cable (2014) påpekar att förskollärare bör inspirera barn till flerspråkighet redan i tidig ålder eftersom dagens samhälle är flerspråkigt. Att lära sig flera språk är inget som skulle skada någon utan detta skulle bara stärka barnen (a.a.).

Fassler (2014) visar i sin studie, om bokdiskussioner i ett flerspråkigt förskoleklassrum med fyra till femåringar i USA, att böcker är ett användbart material för att främja barns språkutveckling. Barnen i detta förskoleklassrum fick regelbundet ta med en bok hem med tillhörande CD-skiva för att läsa och lyssna med någon i familjen eller släkten. Böckerna var på engelska och CD-skivorna var också oftast bara på engelska. Till böckerna fanns även material för att göra olika aktiviteter och instruktioner till aktiviteterna. Dessa böcker utgjorde sedan grunden för bokdiskussioner på förskolan. Varje barn fick berätta om sin bok med stöd från läraren. Läraren använde sig av frågor för att stödja barnen i deras berättelser. De flesta barnen talade engelska och spanska och det gjorde även läraren. Detta resulterade i att bokdiskussionerna blev både på engelska och på spanska. De spansktalande barnen fick där tillfälle att utveckla sitt modersmål. Det fanns några barn som talade bengali och dessa fick ingen modersmålsträning i detta sammanhang. De fick träna sig i engelska och ta del av det spanska språket. Dock fanns även en resurslärare som talade bengali. Denna lärare var med barnen i förskolans vardag och kunde tala med dem på bengali vilket gav barnen möjlighet att utveckla sitt modersmål. Bokdiskussionerna var en del av ett projekt som de kallade Head Start skolor. I dessa skolor skulle barnen lära sig engelska för att senare placeras i en vanlig engelsktalande förskola. Det skulle även vara en plats där barn med familjer från andra kulturer välkomnades och deras språk och kulturer värdesattes. Detta gjorde lärarna bland annat genom att utveckla den fysiska miljön för att framhäva de olika språken genom att text på de olika språken fanns i omgivningen. De hade även en nära och genuin relation med föräldrarna samt lärde sig ord och fraser på de olika språken. Samarbetade med föräldrarna skedde också genom att lärarna till exempel bad dem läsa böcker på sina språk på förskolan och skänka sådana böcker till verksamheten (a.a.).

Calderon (2004) uppmärksammar också vikten av föräldrar som en resurs i arbetet. Genom att bjuda in föräldrarna till en öppen dialog kan förskolan få information om andra kulturer och modersmål. Att använda sig av föräldrar kan vara en stor hjälp för att

närma sig barn och i ett senare tillfälle kunna stödja barns flerspråkighet och identitetsutveckling (a.a.). Att använda föräldrarna som resurs i verksamheten för att främja flerspråkighet skriver även Ljunggren (2015) om. Ljunggren studerade en förskola i Malmö och dess flerspråkighetsarbete. Denna förskola deltog i ett projekt där förskolan skulle ha ett nära samarbete med föräldrarna. De använde sig av digitala medier för att främja den flerspråkiga atmosfären i förskolan. Föräldrar och syskon fick bland annat tala eller sjunga in meningar på sina språk i "talande pennor" som sedan används genom att trycka dem på olika klistermärken i omgivningen. Pennorna kände av vilket klistermärke den trycktes mot och spelade i enlighet med detta upp de olika intalade meningarna på de olika språken beroende på vilket klistermärke det var. Vissa klistermärken fanns på affischer. Om affischen var på till exempel en elefant talade föräldrar eller syskon in något eller sjöng något om en elefant på deras språk. Senare gjorde de även samma saker med leksaker. På så vis kunde barnen lyssna på alla de olika språken. Barnen fick själva upptäcka och utforska med dessa talande pennor på egen hand eller tillsammans med andra. Förskollärarna demonstrerade alltså inte dessa verktyg för barnen. Genom detta undersökande gjorde de språkliga upplevelser, upptäckte olika språk, funderade och diskuterade kring dem och på så sätt utvecklade de en medvetenhet om språk menar Ljunggren. Barnen visade stor glädje över att höra sin egen familj tala ut från pennorna och de fann snabbt de klistermärken som tillhörde sina egna språk. I Ljunggrens analys av studien kom hon fram till att samarbete med föräldrar är något av det allra viktigaste för att få framgång i verksamheten (a.a.).

Inläringen av ett nytt språk kan alltså genomföras på olika sätt, men en viktig sak som von Greif, Sjögren och Wieselgren (2012) lyfter fram är att inget barn tar skada av att lära sig flera språk. Författarna menar att lärandet av flera språk kan utvecklas tillsammans med andra barn, det behöver inte bara vara barnen som är flerspråkiga som lär sig flera språk. Kultti (2013) skriver att genom att vi ger barnen tillgång till olika material och leksaker får barn med olika modersmål lättare att leka med varandra. Materialet kan användas som ett språk för barnen, på samma sätt som de använder kroppsspråket (a.a.). Calderon (2004) tar upp två olika sätt att lära sig tvåspråkighet, antingen lär man sig två språk samtidigt redan från födseln och detta sätt kallas *simultan*. Oftast när tvåspråkighet sker på ett simultant lärandesätt har föräldrarna olika modersmål och därför lär sig barnet båda språken från födseln. Det andra sättet att lära sig tvåspråkighet är när man först lär sig ett språk och sedan efter ca 3 år lär sig ett nytt språk. Detta sätt kallas *successiv* inläring. När barn lär sig flera språk händer det ofta att de blandar ihop de olika språken med varandra. Detta kan bero på att barn inte kan all grammatik och alla ord i båda språken, därför blandar de ihop språken för att få fram det som de vill säga. För att barn ska kunna utveckla flera språk är det viktigt att språken hålls vid liv hela tiden. De personer som finns runt omkring barnen måste uppmuntra barnen i deras flerspråkiga lärande (a.a.).

2.2 Forskning om identitet

Arbetet med barn har förändrats, uppbyggnaden av verksamheten och tankar kring barns inläring har utvecklats under tidens gång (Lindö, 2009). År 1960-1970 betraktades barn som individer som de vuxna skulle fylla med kunskap som de själva tyckte var viktigt. Idag betraktar vi barn som individer som kommer till förskolorna fulla med egna intressen och funderingar som förskollärare ska ta vara på i deras planering av verksamheten. Barn måste få möjlighet att ta del av sitt sociala och historiska sammanhang för att de ska få möjlighet att utvecklas (a.a.).

Dahlberg, Moss och Pence (2014) och Musk och Wedin (2010) framhäver att en person inte har *en bestämd* identitet, utan identiteten förändras, skapas och är olika i interaktion med olika människor. Dahlberg, et al. (2014) menar vidare att barn formar sina egna och varandras identiteter när de interagerar med varandra. De har överlappande och mångfaldiga identiteter som de ständigt konstruerar och omkonstruerar (a.a.). Något som de menar är betydelsefullt i barns identitetsutveckling är mötet med andra människor från olika kulturer, länder, etnicitet, trosuppfattningar och samhällen (Dahlberg et al., 2014). Musk och Wedin (2010) skriver att beroende på vilka språk personen väljer att använda sig av och hur de använder dem vid olika tillfällen och i olika kretsar, är identitetshandlingar som personen utför.

Werndin (2010) menar i likhet med Dahlberg et al. (2014) och Musk och Wedin (2010) att en person har flera identiteter som ständigt förändras beroende av sammanhang, tid och rum. En identitet kan också tas eller ges av andra anser Werndin (2010). Detta menar även György-Ullholm (2010) när hon skriver att andra människor kan tilldela en person en identitet beroende av till exempel hur personen ser ut eller vad han/hon bär för kläder. Personen kan bli utpekad som normavvikande, en minoritetsgrupp formas på så vis och det medför att majoritetgruppens självuppfattning byggs upp (György-Ullholm, 2010). Samhället påverkar också identitetsutvecklingen anser Ackesjö (2010) som skriver att varje enskild individ sätter sin egen prägel på samhället genom att ha olika syn på hur samhället fungerar och är uppbyggt. I och med detta skriver hon att varje individ tar in samhällets värderingar och sedan skapar något eget och på så sätt sker det en identitetsutveckling. Ackesjö (2010) menar att barn har olika identiteter beroende på i vilken situation de befinner sig i.

Språk och identitet kommer alltid höra ihop på ett eller annat sätt (Calderon, 2004). Språket och identiteten stärker barns självkänsla och har en stor del i barns utveckling. Flera språk leder till flera världar, en bredare kunskap. Barn med olika språk kan dela kunskaper med varandra för att lättare kunna samarbeta (a.a.). Alvestad och Berge, (2009) lyfter i sin artikel fram en modell som de kallar *sosialog kulturell pedagogisk modell*. Denna modell innebär att, under förskollärarnas vistelse i förskoleverksamheten ska fokus ligga på att lyssna på barns åsikter, visa mänsklig respekt och ge barn tillgång till en demokratisk miljö. Barn blir därmed delaktiga i sitt eget liv och får själva bestämma hur deras liv ska vara uppbyggt (a.a.).

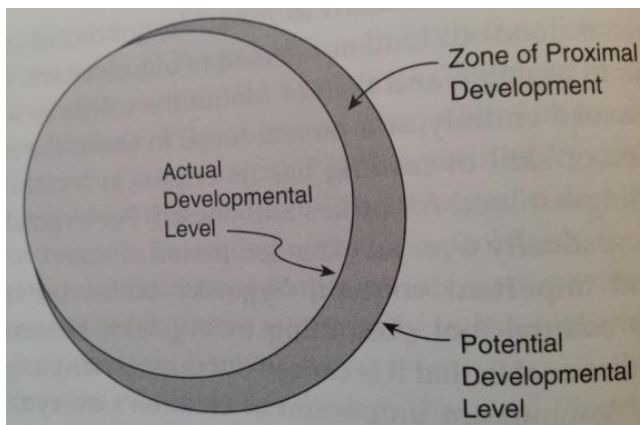
Grosjean (2015) menar att bara för att man talar två språk behöver inte det betyda att man även har två kulturer, och om man tillhör två kulturer behöver inte det betyda att man kan två språk. Att från födseln tillhört två kulturer och lärt sig två språk parallellt är på vissa platser kriterierna för att få kallas tvåspråkig. Dock kan en person bli tvåspråkig och tvåkulturell när som helst i livet. När det handlar om att tillhöra två kulturer, eller identifiera sig inom två kulturer finns det många aspekter att ta hänsyn till. Språk är en av många faktorer när det kommer till att identifiera sig i olika kulturer. Bara för att man talar två språk betyder inte det att man identifierar sig eller blir identifierad av andra att tillhöra båda kulturerna. Det kan hända att man inte identifierar sig med någon av dem. Dessutom är det inte säkert att de som tillhör de olika kulturerna accepterar att en individ tillhör båda kulturerna. De olika kulturerna kan acceptera att individen tillhör deras kultur, men då endast deras kultur och inte någon annan. Eller så kan de förvisa individen till den andra kulturen och inte inkludera individen i den egna kulturen. Ofta är det så att en av kulturerna råder eftersom personen oftast har olika mycket att göra med de olika kulturerna, men de är likväl tvåkulturella. Allt detta kan vara en svår prövning, men personen i fråga måste själv bestämma sig för hur han eller hon ska identifiera sig (a.a.).

Detta visar sig i en intervju György-Ullholm (2010) gjort med två ungerska systrar i tonåren. Den syster som använder sig minst av det svenska språket identifierar sig främst som svensk eftersom de bor i Sverige. Men hon menar att eftersom hennes föräldrar är från Ungern och Turkiet är hon även lite av dessa båda. Den andra system använder sig mer av det svenska språket men menar att de flesta svenskarna inte accepterar henne. Därför identifierar hon sig som ungersk och turkisk istället (a.a.).

2.3 Teoretiskt perspektiv

I vår studie utgår vi från den didaktiska frågan Hur, som innebär hur läraren arbetar och vilka metoder denne använder i undervisningen av barn och hur barn lär sig (Lindström & Pennlert, 2016). Författarna beskriver fyra olika slags metoder. De beskriver förklarande och förmedlande metoder, vilket till exempel kan vara att lärarna på olika vis instruerar barnen eller använder berättelser och liknelser. Interaktiva metoder handlar bland annat om samspel, samtal och handledning. Undersökande och problematiserande metoder handlar istället om att lärare eller barn upptäcker problem som de vill undersöka där läraren kan fungera som handledare. Tillsist tar författarna upp gestaltande metoder som bland annat kan vara lek, musik, bild och teater (a.a.)

Vi utgår även från Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen, den mer kompetente andre. Enligt Vygotskij är språk viktigt för appropriering av kultur (Corsaro, 2005). Språk är ett redskap som används för att delta i kulturen menar han. Barn upprepar och förnyar kulturen som finns i deras omgivning genom att lära sig språk och använda det. Vygotskij (1978, refererad i Corsaro, 2005) kom fram till det han kallade den proximala utvecklingszonen som beskrivs i figur 1.

Figur 1: Den proximala utvecklingszonen(Corsaro, 2005, s. 13).

Detta är zonen mellan vad barnet ligger i sin utveckling just nu, och vad barnet skulle kunna utveckla, alltså sin potentiella utvecklingsnivå (Corsaro, 2005). Men för att kunna utvecklas och nå den potentiella utvecklingsnivån menar Vygotskij att det behöver finnas en vuxen eller en kamrat som har mer kunskap än barnet själv och därmed kan stödja och leda barnet i utvecklingen. Barnet behöver alltså andra människor med större erfarenhet för att komma vidare i sin utveckling. Vygotskij menar att barn spenderar mycket av sin tid i denna proximala utvecklingszon (a.a.).

Dessutom kommer vi utgå från Dahlberg, Moss och Pence teorier om mångfaldiga identiteter. Alla människor har en mångfald av identiteter vilka används i olika situationer och omformas ständigt (Dahlberg, Moss och Pence, 2014). Dessa identiteter är sociala konstruktioner som formas inte bara utav individen själv utan även av andra, i samspel med andra (a.a.).

2.4 Sammanfattning

Barn kan utvecklas med hjälp av den mer kompetente andre menar Vygotskij, genom att ha ett samspel med andra kan ett lärande om nya saker utvecklas och barn utvecklar sina kunskaper (Corsaro, 2005 och Säljö, 2000). Den proximala utvecklingszonen visar på barns potentiella utvecklings nivå och den kan barn uppnå med hjälp av andra människor runt omkring (a.a.). Sådana mer kompetenta andra kan vara barnens familjer. Fassler (2014), Calderon (2004) och Ljunggren (2015) lyfter fram att barns vårdnadshavare och släktingar kan vara till stor hjälp i verksamheten för att främja en flerspråkig atmosfär. Förskollärarna måste synliggöra, lyfta fram och väcka nyfikenhet för språk för att barn ska kunna uppmärksamma dem och få lust att lära (Kultti, 2013). Olika metoder och material kan användas för att synliggöra detta och främja barns flerspråkighet som till exempel sång, böcker, leksaker och tekniska verktyg (Lindö, 2009, Kultti, 2013, Fassler, 2014 och Ljunggren, 2015). Språk och identitet hör ihop menar Calderon (2004). Barns identiteter utvecklas hela tiden tillsammans med olika människor och identiteten kan variera beroende på i vilken situation personen befinner sig i (Dahlberg et al. 2014, Musk & Wedin, 2010 och Werndin, 2010). Det är dock inte

nödvändigt att kunna språket för att identifiera sig med en kultur menar Grosjean (2015). Vi har tagit upp forskning kring flerspråkighet kopplat till identitet från bland annat György-Ullholm (2010) som skriver om ungdomar och Grosjean (2015) som skriver om människor i allmänhet. Dahlberg et al. (2014) skriver om identiteten och hur den skapas i mötet med andra. Endast Calderon (2004) lyfter fram barns flerspråkighet kopplat till identitet i *förskolan* och skriver att dessa hör ihop. Därför vill vi undersöka detta utifrån hur förskollärare resonerar kring flerspråkighet kopplat till identitet i förskolan med barn i förskoleåldern.

3. Syfte och frågeställningar

Utifrån den tidigare forskning som vi läst har vi kommit fram till att vårt syfte med detta examensarbete är att undersöka hur förskollärare resonerar kring sitt arbete med barns flerspråkighet i förskolan. Vilka metoder förskollärare säger sig använda för att främja barns flerspråkighet samt vilka betydelser dessa metoder har enligt förskollärare. Dessutom väljer vi att undersöka hur förskollärare resonerar kring flerspråkighet och identitet; om och hur dessa hör ihop med varandra. Arbetets utgångspunkt är den didaktiska frågan Hur, eftersom vi vill ta reda på hur förskollärare anser sig arbeta med flerspråkighet och vilka olika metoder de beskriver att de använder sig av. Utifrån detta har vi utformat tre frågeställningar:

- Hur beskriver förskollärare sitt arbete med barns flerspråkighet i förskolan?
- Hur resonerar förskollärare kring flerspråkighet relaterat till identitetsutveckling?
- Vilka olika metoder lyfter förskollärare fram som användbara för att främja barns flerspråkighet i förskolan?

4. Metod

I avsnittet *Val av metod* beskriver vi inledningsvis att vi använt oss av intervju som metod och vilken slags intervjumetod vi använt. Därefter förklarar vi varför vi valt just den intervjuformen och hur vi strukturerade våra intervjuer. Under *Urval* berättar vi vilka förskolor vi valde, varför vi valde dem och en bakgrund kring hur förskolorna är uppbyggda. Vi redogör för vilka språk det finns på förskolorna bland barn och personal och hur stor del av barnen som är flerspråkiga, (se Tabell 1). Till sist klargör vi, under den sista rubriken *Genomförande*, hur vi gått tillväga för att samla in och analysera vårt material.

4.1 Val av metod

Vi valde att göra intervjuer eftersom vi ville undersöka hur förskollärare resonerar kring flerspråkighet och identitet. Den intervjuform vi valde betecknas som semistrukturerad. Till en semistrukturerad intervju görs en intervjuguide (bilaga 1) med relativt bestämda teman och frågor (Bryman, 2011). Frågorna lyfts sedan i regel fram i den ordning och uppbyggnad som de är skrivna, men frågorna behöver nödvändigtvis inte ställas i denna ordning. Intervjuaren är också öppen för att ställa följdfrågor (a.a.). Intervjuguiden som vi utformade är till största del uppbyggd av öppna hur-frågor för att vi ville ha utförliga svar, inte bara ja och nej.

Under intervjun ska den som intervjuar vara fokuserad på vad intervjupersonen säger för att kunna ställa följdfrågor, undersöka vidare vad personen menar och konstatera om personen motsäger sig själv (Bryman, 2011). För att kunna koncentrera sig på intervjupersonen menar Bryman (2011) att det är fördelaktigt att spela in och sedan skriva ut det som sades på papper. Därför har vi valt att spela in med mobiltelefon. Genom att spela in intervjuer menar Bjørndal (2005) att ingenting som sades under intervjun försvinner, minnet blir inte fullt och ingenting glöms bort. Intervjuaren kan lyssna flera gånger och då kan fokus ligga på olika saker när uppspelningen sker (a.a.).

4.2 Urval

Fyra förskolor i Mellansverige valdes ut till denna undersökning. Två av förskolorna ligger i mindre samhällen och två förskolor ligger i städer. Vi har valt att skriva fingerade namn i detta arbete för att ta hänsyn till personalen. Inga barn eller vårdnadshavare nämns heller vid namn och även förskolorna har fingerade namn för att ingen ska kunna spåra varken personal, barn eller vårdnadshavare till förskolorna. Namnen har ändå inte något med undersökningens syfte att göra (Bjørndal, 2005). Förskolorna som valdes består av barngrupper med stor andel barn med flera språk eller förskolor som vi visste hade erfarenhet av flerspråkiga barn. Dessa valdes på grund av att vi ansåg att vi skulle kunna samla ihop mest material till vår undersökning genom att välja sådana förskolor. Vår ambition var att förskollärarna på förskolorna skulle ha erfarenhet av flerspråkiga barn. Informationen om förskolorna fick vi fram genom att söka på kommunernas hemsidor och läsa om förskolorna. Vi hade även kännedom om

tre av förskolorna sedan tidigare. I tabell 1 presenterar vi förskolorna och förskollärarna som blivit intervjuade med deras fingerade namn. Vi beskriver även i vilka slags samhällen förskolorna finns samt vilka språk som talas bland barn och vuxna på de olika förskolorna. Dessutom beskriver vi hur stor del flerspråkiga barn som går i förskolorna.

Tabell 1: En beskrivning av förskolorna

Namn:	Plats:	Antal flerspråkiga barn:	Språken bland barnen:	Språken bland personalen:
Förskola 1 Förskollärare Irma	Stad	Ca $\frac{2}{3}$ flerspråkiga	Tigrinja, thailändska, spanska, serbiska, wolof, somaliska, persiska, svenska, vietnamesiska, turkiska, kurdiska (sorani, kurmaji), mandinka (lingala), ungerska, engelska, arabiska	Svenska, Engelska, persiska, kurdiska, en del vikarier talade andra språk.
Förskola 2 Förskollärare Mia	Mindre samhälle	Ca $\frac{2}{3}$ flerspråkiga	Största delen av de flerspråkiga barnen pratar somaliska, sedan finns det armeniska, engelska, och några andra afrikanska språk.	Svenska och engelska, en del vikarier talade andra språk.
Förskola 3 Förskollärare Karin	Mindre samhälle	Ca $\frac{2}{3}$ flerspråkiga	Somaliska, arabiska, engelska, svenska och kirundi. Sammanlagt på hela förskolan finns det ca 10-12 olika språk om inte mer.	Svenska, engelska och finska, en del vikarier talade andra språk.
Förskola 4 Förskollärare Emma	Stad	Ca $\frac{1}{4}$ flerspråkiga	Kurdiska, filippinska, turkiska, spanska, finska, kirundi	Svenska, Engelska, en språkpraktikant talade även arabiska och franska

4.3 Genomförande och analys

Vi skickade ut informationsbrev (se bilaga 2) via e-post till förskollärare, barnskötare och förskolechefer. Brevens skickades ut till fem förskolor, fyra svarade att de ville delta. I brevet fick förskolorna information om syftet med studien och hur materialet skulle behandlas. I enlighet med vetenskapsrådets (2011) föreskrifter om etiska aspekter informerades i brevet om att deltagande var frivilligt, att inga obehöriga skulle kunna ta del av materialet och råmaterialet skulle ges till högskolan efter avslutat arbete, för att där hållas i säkert förvar. De informerades också om att slutresultatet skulle bli ett officiellt examensarbete, men att ingen kommer att kunna identifiera dem eftersom alla namn på personer och förskolor fingerats som vetenskapsrådet (2011) också föreskriver. Genom e-post frågade vi om de var intresserade av att delta. När vi fått informationen

att de ville delta bestämde vi tid, datum och plats över e-post eller per telefon. Vi valde att göra intervjuerna på plats på förskolorna och inte över telefon eller internet för att kunna få en bild av verksamheten. Genom att göra intervjuerna på plats fick vi också en närmare kontakt med förskolläraren i fråga och en bättre bild till följd av att vi då kunde se kroppsspråk och uttryck. Intervjuerna genomfördes på lugna platser där vi kunde sitta utan att bli störda. Eftersom vi hade valt att spela in intervjuerna ville vi befinna oss på en plats där vi var säkra på att inte få med barnens eller andra vuxnas röster av etiska skäl.

Vi förberedde oss för intervjuerna genom att testa våra dokumentationsverktyg så att de fungerade korrekt. Dessutom såg vi till att det fanns tillräckligt med utrymme i mobiltelefonerna och att de hade tillräckligt med batteri. Intervjuerna genomfördes med stöd av vår intervjuguide som vi tidigare format (Bryman, 2011). Intervjuerna gjorde vi var för sig, två var, men efter intervjuerna lyssnade vi på varandras inspelade material, för att få en bättre förståelse för att sedan kunna skriva vårt arbete tillsammans. Dessutom lyssnade vi på varandras intervjuer allteftersom för att ha en överblick över hur den andre hade gjort sin intervju innan vi gjorde nästa intervju. Materialet som vi samlade in lyssnade vi av och skrev ut i olika Word dokument. Vi fingerade namnen på både förskolorna och förskollärarna för att sedan föra in det som var relevant till undersökningen i vårt arbete. För att göra texten i utsagorna läsvänliga har vi justerat språket och bytt ut dialektala uttryck och en del av talspråket till skriftspråk. Intervjuerna var planerade till runt 30 minuter men blev mellan 17 min - 50 minuter långa. Anledningen till denna variation tror vi var att lärarna talade med olika tempo och de hade olika stora erfarenheter inom områdena flerspråkighet och identitet.

Vi analyserade och bearbetade vårt material utifrån den didaktiska frågan Hur (Lindström & Pennlert, 2016); Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen och den mer kompetente andre (Corsaro, 2005); och begreppet mångfaldiga identiteter utifrån Dahlberg, Moss och Pence (2014). I och med bearbetningen och analysen formades tre kategorier: Metoder, Mer kompetenta personer och Identitet relaterat till flerspråkighet. Därefter diskuterades resultatet utifrån tidigare forskning och en metoddiskussion genomfördes. När vi använder begreppet *personalen* syftar vi på alla som arbetar med barnen, oavsett utbildningsnivå.

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av intervjuerna. Vi lyfter fram de delar som är relevanta för frågeställningen och syftet med arbetet. Avsnittet är uppdelat i tre olika kategorier för att tydliggöra resultatet. Dessa kategorier är: Metoder; *Hur* förskollärarna arbetar med flerspråkighet; Mer kompetenta personer: förskollärarnas resonemang kring vilka personer barn lär sig av och Identitet: om och hur identitet kan relateras till flerspråkighet. Därefter följer en kort sammanfattning av resultatet.

5.1 Metoder

Förskollärarna använder olika metoder i sitt arbete med flerspråkighet. En av förskollärarna berättar att språkpåsar, speciellt material för att utveckla språk, var något som användes mer förut och att det inte är något som används idag. Material låg inte i fokus utan istället arbetar förskolorna med att hela verksamheten ska präglas av språk. Förskollärarna lyfter fram att de inte arbetar annorlunda med barnen som är flerspråkiga utan alla barn är med i verksamheten och alla får medverka även om förskolläraren gör något som handlar om andra språk än svenska.

Vi jobbar ju inte på så många andra sätt med de barnen, utan de är med på det vi gör. Man kanske får ta många saker på en lätt nivå från början, så att man inte går för fort fram. Att man har mycket bilder till och inte för svåra ord från början. Men sedan även att man lär dem, så att de får många ord och att samma sak kan heta olika fast det kan betyda samma sak i alla fall... (Mia)

Förskolläraren menar att alla barn är deltagande i vardagen på samma sätt, men att man behöver hjälpa barn med annat modersmål än svenska att förstå och att utveckla det svenska språket. Även fast förskollärarna lyfte fram att material inte var i fokus utan att hela vardagen skulle genomsyras av flerspråkigheten så fanns det vissa material de använde:

Så det enda vi kom på då det var att vi gick ihop med biblioteket och skaffade tvillingböcker. Och då får ju föräldrarna låna hem boken på sitt språk hemma, och så läser vi sedan samma bok på svenska här för då följs ju språken åt. (Irma)

Irma berättar i denna utsaga om tvillingböcker (en berättelse som finns på flera språk). De vuxna som arbetar med barnen i förskolan läser en bok på svenska och sedan får barnen ta hem berättelsen på sitt språk och läsa den boken hemma med sina vårdnadshavare. På detta sätt får barnen upplevelser från flera av sina språk och de kan få en förståelse för boken oavsett vilket språk den berättas på. Böcker är ett bra sätt att få in flerspråkighet och tecken som stöd (TAKK) är ytterligare ett material som förskollärarna anser vara viktigt för flerspråkiga barn på förskolorna.

Det blir för alla barn egentligen, men det kan ju göra extra mycket för de som har annat språk att vi använder TAKK, tecken alltså, som stöd... (Mia)

Tecken är alltså något som är bra för alla menar förskollärarna. Karin lägger vikt vid att försöka använda tecken även fast man inte anser sig kunna; kroppsspråket kan hjälpa till mycket. Även bilder är ett stöd som kan användas i förskolan för att underlätta för barnen på samma sätt som tecken gör.

Vi hade ju bildschema. Vi hade tre grupper och alla hade sina egna bildscheman. För det skilde sig lite, någon grupp skulle gå på utflykt, någon skulle stanna inne och göra något... (Karin)

Bildschema är en rad med bilder som kan placeras och omplaceras. Dessa bilder illustrerar vad som ska ske under dagen och i vilken ordning. Barnen kan titta på bildschemat och se vad som kommer hända till exempel efter maten. Bildschema kan vara bra för barnen som inte förstår språket anser förskollärarna. Detta kan vara ett bra sätt att få alla barn involverade i verksamheten. De intervjuade förskollärarna lyfter även fram elektronisk teknik som ett viktigt material för flerspråkigheten. Förskolorna använder sig av lärplattor, filmer och sagor från Nationalencyklopedin (NE), Utbildningsradion (UR) och Sveriges radio (SR) i deras arbete med flerspråkighet tillsammans med barnen. På lärplattan finns det program och spel på andra språk och det är detta som förskollärarna använder sig av i utvecklingen kring flerspråkighet.

UR och NE är väldigt bra, det kan räcka med ett 5 minuters stycke på någonting, men att det är på ett annat språk. Bara det gör ju att man, om inte annat, skapar intresse hos de svenskspråkiga, men även att de som pratar det språket känner sig sedda och hörda. (Mia)

Här framställs flerspråkighet som något alla barn får ta del av, inte endast de barn som talar flera språk. Två av förskollärarna berättar även att de arbetar med olika kulturer till exempel; att tala om olika slags högtider, leta fram olika länders nationalrätter och måla flaggor från olika länder. De här förskollärarna tänker bredare, de arbetar med flera delar av kulturen, och ser på flerspråkighet som något mer än bara verbalt språk.

... så gick jag in på datorn och letade på nationalrätterna från deras länder. Och då berättade de jättemycket. Men då berättade de för mig på svenska, men de har ändå en anknytning till sitt språk. (Emma)

Förskolläraren Emma anser att man kan göra mycket som har med kultur och flerspråkighet att göra även fast man inte talar barnens modersmål. Emma menar att det är betydelsefullt att förskollärarna gör det de kan. En annan metod som förskollärarna anser är viktig är sången:

Men just det här att sjunga tycker jag är det som har gett mest [...] det gör du tillsammans med andra, det är roligt och det är mycket variationer... (Emma)

Förskolläraren menar att sånger med rörelser främjar den svenska språkutvecklingen för barnen. Vårdnadshavare till barn med annat modersmål än svenska kom ofta och berättade att barnen sjöng sånger hemma på svenska. Men Emma berättar också sina erfarenheter från en annan förskola där ca. 80% av barnen talade annat modersmål än svenska. Där bildade de en spontan kör där de sjöng samma sång på fyra olika språk samtidigt där barnen sjöng på det språk de kunde. Att sjunga på det språk man kan är enkelt, men att lära sig sånger på andra språk är inte alltid lätt, men det är möjligt:

Det är kul att få in sånger på andra språk också. Det är ju lite svårt att lära sig, men försöka. Någonstans kanske de inte hör om man sjunger fel, de äldre hör men då kan de ju hjälpa till. (Karin)

Karin beskriver det som lustfyllt att blanda in flera språk i verksamheten genom sången. Även om det också kan vara svårt menar hon att barnen kan hjälpa henne och de andra att sjunga rätt. Genom att sjunga blir lärandet av flera språk roligt och det kan bli variation på sångerna. Några förskollärare berättar att vårdnadshavare kan vara med och lära ut sånger och även vikarier som kan ett annat språk kan hjälpa till med sånger på andra språk. Förskollärarna lyfter också fram vad de gör för att barnen ska lära sig svenska, både de barn som har annat modersmål än svenska, men även de som har svenska som modersmål. Som vi nämnt ovan talar flera av förskollärarna om bildscheman och tecken som stöd vilket används för att underlätta för barnen att förstå och uttrycka sig när de ännu inte har det svenska språket. Förskollärarna Mia och Irma talar också om vikten av att använda exakta begrepp, till exempel att säga "mjölkpaketet" istället för "det". Förskolläraren Emma talar om betydelsen av att variera språket och använda synonymer för att utöka ordförrådet. Hon talar även om hur viktigt det är att skapa möjligheter för samtal. På en förskola tog de varje dag en promenad till skogen. Under denna promenad formades många samtal. På samma förskola placerades leksaker högt upp just för att barnen skulle behöva öva sig i språket för att få det de ville ha. Bilder och texter på väggarna skulle även kunna gynna flerspråkigheten men ett hinder kan då vara att alla barn inte klarar av den stimulans det innebär med mycket bilder på väggarna.

Uppbyggnaden av barngrupperna och hur man fördelar förskollärarna kan ha betydelse för barns utveckling anser Karin. Karin menar att det är viktigt att organisera små grupper och att det är bra att man är endast en förskollärare för att få bort interaktionen som lätt blir mellan vuxna och istället få samtal med barnen och det gäller även när det är små barn. Karin arbetar med 1-2 åringar och hon talar med sina barn hela tiden när hon gör något. Hon menar att om hon talar med barnen känner de sig sedda och hon tror att om ett tag när barnen börjat tala kommer hon kunna få muntliga svar, barn och förskollärare kommer kunna samtala med varandra. Karin lyfter fram att det är extra viktigt när det gäller barn som har ett annat modersmål än svenska. Hon berättar också att hon anser att det är betydelsefullt att redan från början arbeta med flerspråkighet även med de minsta barnen.

5.2 Mer kompetenta personer

Förskollärarna som vi har intervjuat talar endast svenska och engelska. Det gör även de flesta av personalen i förskolorna. Förskollärarna lägger vikt vid att främjandet av barns flerspråkighet behöver förbättras, att modersmålsstöd skulle vara bra för barnens utveckling och det skulle underlätta för förskolepersonalen.

Det är ju därför man önskar att man hade någon permanent som jobbade, en arabisktalande och en somalisktalande skulle kunna gå runt på den här förskolan på de olika avdelningarna och ha modersmålsstöd... (Karin)

Liksom Karin anser Mia att det borde finnas modersmålsstöd för barnen och att det är extra viktigt att ha det innan de flerspråkiga barnen kan det svenska språket. Vikarierna som har annat modersmål än svenska kan vara till hjälp men att det vore bra med flerspråkig ordinarie personal också anser förskollärarna.

Samtliga intervjuade förskollärare nämnde vikten av barnens vårdnadshavare. Att vårdnadshavarna talade sitt eget språk med barnen ansågs som mycket betydelsefullt av olika anledningar. Till följd av brist på flerspråkiga förskollärare och modersmålsstöd ansågs vårdnadshavarna som de enda som kunde tillgodose barnens behov av att lära sig sitt modersmål. Förskollärarna menade också att det var av stor vikt att barnen först, eller parallellt med svenskan, lärde sig sitt modersmål eftersom det då skulle vara lättare för dem att utveckla det svenska språket och att det generellt skulle hjälpa dem i livet. En av förskollärarna lägger speciellt stor vikt på vårdnadshavarnas roll:

... svenskan får de ju automatiskt för de lever i det svenska samhället, det är det mesta språken vi pratar här, så det kommer automatiskt. Men ska de bli flerspråkiga då är det ju upp till *föräldrarna* att se till det. (Irma)

Irma betonar att en stor del av hennes roll för att främja barnens flerspråkighet innebär att informera vårdnadshavarna om hur viktigt det är att de talar sitt modersmål med sina barn, och inte svenska. Flera av förskollärarna nämner att vårdnadshavarna ibland menar att barnen bör lära sig svenska först eftersom de bor i Sverige. Därför anser de att de behöver uppmana vårdnadshavarna att tala sitt modersmål med barnen. Förskollärarna talar också om att samarbeta med vårdnadshavarna på olika vis för att främja flerspråkigheten. Bland annat kan förskollärare lära sig enkla ord och sånger av vårdnadshavarna på deras språk. Vårdnadshavarna kan dessutom få böcker hem på sitt språk att läsa för barnen medan man på förskolan kanske kan läsa samma bok på svenska. De kan också få komma till förskolan:

Ibland har vi gjort så att vi har bett föräldrarna om att lära ut en sång på sitt språk och lärt i barngruppen... (Karin)

Det beskrivs som främjande att ta hjälp av vårdnadshavarna, i detta fall de mer kompetenta personerna, för att inkludera flerspråkigheten i förskolan. Emma talar också

om hur betydelsefullt det är att ha en god relation med vårdnadshavarna och hur mycket som kan bli fel om man inte har denna goda kontakt. På förskolan där hon arbetat innan ville vårdnadshavarna bjuda på mat. De ordnade därför en fest där alla fick ta med mat från sina egna länder, vilket både bekräftade vårdnadshavarnas önskan och deras kulturer. Emma menar att förskollärare vinner mycket på att göra sådana saker och att man måste intressera sig för deras kultur och språk.

Men det är ju just det där, jag tror att i språkmöten så måste man visa ett intresse för deras språk. Man får inte säga så här ”Ja, men du måste prata svenska för du är här.” Jag tror inte på den vägen, jag tror att, mer på det där; prata du ditt språk med dina barn, det är ju jätteviktigt. Så tar jag svenskan här, de kommer att lära sig mycket fortare om vi tar den vägen. (Emma)

Förskollärare behöver därmed visa intresse och uppmuntra föräldrarnas språk. På grund av förskolornas mångkulturella miljöer får de enbart svensktalande barnen också ta del av aktiviteter som inkluderar andra språk än svenska. De får möjlighet att utvecklas på ett sätt de inte skulle kunna i en enspråkig miljö. Förskollärarna berättar att de enbart svensktalande barnen deltar i samlingar och får höra andra språk när de flerspråkiga barnen talar. De lyssnar på sagor på andra språk, musik och tittar i böcker. Karin berättar att äldre barn är intresserade av att utforska andra språk men hon anser det själv vara enklast att visa på det engelska språket. Dock nämner hon att de arbetat med appar på finska och att tanken var att barnen skulle få en förståelse för att det finns andra språk. Emma lyfter fram att de enbart svensktalande barnen på förskolan med 80% flerspråkiga barn visade intresse för andra språk än svenska genom att lära sig och använda ord och fraser på dessa språk. De lärde sig av varandra, av barn som var mer kompetenta än de själva inom ett visst språk. På den förskolan var det väldigt många olika språk men det gemensamma språket var svenskan. Det var en förskola där de olika språken, kulturerna och nationaliteterna lyftes fram och var en naturlig del av vardagen. Här berättar förskolläraren att barnen på denna förskola blandade språken:

De började ju använda en arabisk fras där och en tigrinja där och de blandade ju ihop allt möjligt så att ibland hade ju vi språk som var flera språk. Och de tog ju reda på, jag tror det var glass eller om det var godis, vad det hette på olika språk. Man öppnar dörrar där, det märktes så bra. (Emma)

Emma menade att hon trodde att barnen ibland hade svårt att skilja på vilka ord som hörde till vilka språk och därför började blanda språken. I en sådan flerspråkig miljö kunde alla barn lära av varandra och ta del av flerspråkigheten på ett naturligt sätt i vardagen. Därmed fick även de svenska barnen tillgång till flerspråkighet. Emma menade att hon trodde att detta skedde eftersom det fanns så många olika språk och inte endast två olika.

5.3 Identitet relaterat till flerspråkighet

Förskollärarna är överens om att språk och identitet hör ihop. Modersmålet är något som sitter djupt rotat i människan, det är något som alltid kommer finnas kvar på något vis även om man flyttar till ett annat land och lär sig ett nytt språk. En del människor som blir gamla och dementa glömmer bort det nya språket och börjar tala sitt modersmål istället menar Irma.

...det sitter nog djupt. För du har ju liksom språk och toner och sådant det är ju det första du hör i magen också, har de kommit fram till. Du hör ju språket och du hör ju toner och du hör ju allt sådant där. Det är ju det som har följt med hela livet. (Irma)

Irma menar att det språk barnen får först kommer att vara deras främsta identitet, och får de flera språk relativt samtidigt kan de på så vis tillägna sig olika identiteter. Hon menar samtidigt att hon själv aldrig skulle kunna se sin identitet som engelsk till exempel, för hon skulle själv nu som vuxen aldrig kunna lära sig engelska så bra att hon skulle kunna identifiera sig med det. Vårdnadshavare som kommer till Sverige antar hon då också att deras identitet alltid kommer att ligga i deras eget modersmål. Mia anser också att språk hör ihop med identitet:

Det är ju viktigt att de har sitt eget hemspråk, det är viktigt. Det tror jag följer med hela tiden sen, de klarar allting mycket bättre om de har sitt eget hemspråk, för det hör ju till deras identitet, att de ska ha det först. Det märker man ju också, ibland tänker de att man ska lära sig svenska först, men det viktigaste är att det har sitt, de ska ha sitt hemspråk. (Mia)

Mia menar det är viktigt att de lär sig sitt modersmål *före* de lär sig svenska, eftersom det är kopplat till deras identitet. Karin menar också att språk och identitet hör ihop och hon säger också att barns *jag* påverkas av hemmet samt hur de har vuxit upp. Emma och Irma tar också upp samhörigheten med släkten. De menar att de behöver sitt hemspråk för att kunna tala med släktingar eller med sina föräldrar när de blir gamla, kanske får demens och inte längre minns svenskan.

...för det är ju viktigt när man åker hem sedan att barnen kan tala med mormor och farmor och släktingar, annars blir det ju ett glapp där. (Emma)

Det är därmed betydelsefullt för barnens identitet att ha språket som en koppling till sina släktingar. Irma talar speciellt om att människan kan ha många olika identiteter, att man väljer olika identiteter i olika situationer och själv får bestämma sina identiteter.

Men får du många språk gemensamt så här, då kan du ha hur många identiteter som helst, och ta till dem då när du vill och så. (Irma)

Barn kan alltså ha många identiteter och själv bestämma när de passar att använda dem. Irma talar även om hur vissa språk kan bli statusspråk. Vissa språk anses bättre och andra sämre vilket kan leda till att barnen som pratar ett mindre ansett språk blir illa behandlade. Emma talar mycket om att barn ska få del av sitt ursprung och kunna vara stolta över sin härkomst. Hon menar att förskollärare måste uppmärksamma alla barns olika språk och kulturer i verksamheten för att koppla samman hemmet och förskolan så att barnen kan känna sig accepterade och stolta över var de kommer ifrån. Hon menar att ju mer barn får av sitt ursprung, ju stoltare är de över sin härkomst. Karin resonerar också att det är viktigt att uppmärksamma barnens olika kulturer i förskoleverksamheten, att visa på att vi är olika och gör olika samt att det inte finns något rätt eller fel i det. Irma ger exempel på hur viktigt detta är, att barnen blir accepterade och bekräftade på förskolan. Hon resonerade kring hur barn som talade Tornedalsfinska inte fick göra det i de svenska skolorna för då blev de slagna, och hur de judiska barnen kanske inte vågade tala Jiddisch under andra världskriget för det var farligt. Hon funderar kring hur detta påverkar identiteten, när man inte får tala sitt modersmål och inte får identifiera sig med sitt ursprung. Emma menar att det är en rättighet att få med sig saker från sitt ursprung och att valet sedan är deras eget.

Och just att, även om de är födda i Sverige, så har de ju rötter hemifrån. För mamma och pappa gör ju saker som de gjorde i sitt hemland. Och det ska ju de här barnen ha med sig, i en viss grad då. Och sedan måste ju man avgöra det själv i framtiden. Jag tycker man har rätt till det i början. (Emma)

Samtidigt som barn har rätt till detta är det kanske inte alla vårdnadshavare som vill detta för sina barn. De barn som inte vill veta av sin bakgrund och inte är stolta över den har ofta vårdnadshavare som vill bli svenskar genast och lämna det gamla bakom sig. Vårdnadshavarna vill ofta att deras barn ska passa in och lära sig svenska för att kunna bli en del i samhället och därför ska de lära sig svenska på förskolan. Så fort de kommer in på förskolan använder de svenskan, även med kamraterna som har samma modersmål som de själva. Dock har barn har ändå rätt till sitt ursprung. Ett hinder för främjandet som uppmärksammas är personalens rädsla. Personal har visat sig rädsla för att riva upp sår och trauman som barn eventuellt gått igenom. Därför undviks helst sådant som kan påminna barn om deras härkomst. Detta blir en bromskloss för att kunna utveckla en flerspråkig atmosfär.

Men en klack här tror jag är att de är rädda att riva upp någonting som har hänt och den rädslan tycker jag är farlig i sig själv. (Emma)

Emma menar att när sådana trauman kommer upp till ytan måste de bearbetas för att barnet ska kunna gå vidare i livet. Det är därför denna rädsla är farlig. Förnekelse av det som skett kommer inte gynna barnet i dess vidare utveckling. Emma menar att det kanske är bättre att ta hand om den delen när barnet fortfarande är i tidig ålder än att det kommer upp till ytan när barnet har vuxit upp. Hon talar också om hur viktigt det är att barn får ta del av sitt eget språk och sin kultur.

...om man förnekar sitt gamla jag då blir det ju, ja jag tror i alla fall att det blir svårare att ta till sig ett nytt språk. (Emma)

Förskolläraren menar att det är viktigt för barnen att lära sig sitt modersmål och utvecklas inom sin kultur för att de sedan ska kunna fortsätta utvecklas inom andra språk och kulturer. Hon menar också att många barns utseende avslöjar att de inte är från Sverige och att det då är självklart att uppmärksamma deras härkomst så att de kan vara stolta över vart de kommer ifrån. Förskollärarna är överens om att identitet och språk har en koppling med varandra. Dock börjar Irma resonera vidare när hon minns en föreläsning hon lyssnade till en gång. Där var det en kvinna som identifierade sig som same även fast hennes föräldrar aldrig lärt henne språket.

Så man kanske inte behöver ha språket för att ha en identitet heller. Nu fick jag någonting att tänka på här. Ja men så kan det ju vara, jag kan ju identifiera mig med folket fast jag inte kan språket. Men då hör inte språk och identitet ihop. Det kan det ju inte göra då. (Irma)

Här visar Irma på osäkerhet kring sambandet mellan språk och identitet. Hon menar på att det inte är säkert att språket har en koppling till identiteten. Individerna kan känna sig delaktiga i olika kulturer även fast de inte kan språket.

5.4 Sammanfattning

Resultatet visar hur dessa fyra förskollärarna resonerar kring flerspråkighet och identitet. När förskollärarna beskriver sitt arbete med flerspråkighet i förskolan presenteras olika metoder och material samtidigt som de främst betonar att verksamheten ska genomsyras av flerspråkigheten. Därmed beskriver de också sitt didaktiska arbetssätt. De framhäver arbetet med vårdnadshavarna som avgörande när det handlar om modersmålsutveckling och stöd. Förskollärarnas begränsade språkkunskaper utgör ett hinder för dem att ge barnen möjlighet att utvecklas i den proximala utvecklingszonen. Därmed betonas vikten av mer kompetenta personer; såsom vårdnadshavare, vuxna som arbetar eller har praktik på förskolan och andra barn. Resultatet ger oss en bild av vilka metoder och material som förskollärarna använder för att främja flerspråkigheten. Förskolorna strävar efter att alla barn ska ha tillgång till samma material. Granskar vi resultatet utifrån identitetsbegreppet upptäcker vi att förskollärarna menar att identitet och flerspråkighet hör ihop. Ju fler språk desto fler möjligheter till mångfaldiga identiteter. Barn påverkas och påverkar av andra barn och vuxna i identitetsutvecklingen. Språket är en viktig faktor och identitetsutvecklingen och den svenska språkutvecklingen kan hämmas om barn inte får använda och lära sig sitt modersmål. Många vårdnadshavare vill att barn släpper på sin kultur som de har hemma och går in i den "svenska" kulturen på förskolan, genom detta kan identiteterna förändras. Dock framkommer även att språket inte är den enda faktorn för hur barn identifierar sig. Slutligen påpekade förskollärarna att det var svårt att främja barns flerspråkighet i förskolan på grund av brist på kunskap, vilja från vårdnadshavarna och även personalens rädsla att väcka upp gamla minnen.

6. Diskussion

Här diskuteras först metodvalet, alltså fördelarna och nackdelarna med den valda metoden. Därefter följer resultatdiskussionen där vi diskuterar utifrån syftet, frågeställningarna, teoretiskt perspektiv och tidigare forskningen.

6.1 Metoddiskussion

Som vi tidigare beskrivit valde vi att göra en semistrukturerad intervju. En ostrukturerad intervju är också vanlig vid kvalitativa studier. I en ostrukturerad intervju har intervjuaren bara ett övergripande tema och låter personen som intervjuas tala fritt utifrån någon enstaka fråga (Bryman, 2011). Intervjuaren ställer uppföljningsfrågor och intervjun liknar mer en dialog (a.a.). På grund av att vi valde specifikt att undersöka metod och identitet inom temat flerspråkighet ville vi ha mer precisa frågor, alltså en intervjuguide att utgå ifrån. Detta fungerade bra, vi hade en intervjuguide som stöd för att hålla oss till ämnet men var ändå fria att ställa följdfrågor och röra oss lite utanför guiden. Hade vi valt att undersöka mer allmänt vad förskollärare anser om flerspråkighet hade en ostrukturerad intervjuform passat bättre. Det som kan ha påverkat intervjuerna är vår närvaro, val av följdfrågor och möjligheten för intervjupersonerna att ställa frågor tillbaka till oss. Detta kan göra att vi har påverkat förskollärarnas svar. Å andra sidan kunde vi genom att vara närvarande få en bild av både förskolan och förskollärarna och därmed en större förståelse för vårt material vilket gynnade vårt resultat. Detta hade varit svårare vid till exempel en enkätstudie.

Intervjuerna valde vi att göra en och en, istället för att göra dem tillsammans. Om vi gjort intervjuerna tillsammans hade det kunnat bli flera följdfrågor. Det hade också varit enklare att få en gemensam bild och förståelse av intervjuerna och på så sätt hade intervjuerna möjligtvis blivit mer jämlika. Dock kunde det blivit en maktsituation om vi gjort intervjuerna tillsammans, förskolläraren hade kunnat känna sig i underläge eftersom vi skulle varit två och hon ensam. Därmed såg vi en fördel i att utföra intervjuerna själva. Valet av förskolor gjorde vi själva och på så vis påverkade vi resultatet. Hade vi istället frågat till exempel en förskolechef att välja förskolor åt oss hade valet kanske blivit annorlunda och resultatet hade därmed sett annorlunda ut. Vi använde oss av mobiltelefon som dokumentationsverktyg. Det var bra på så vis att vi kunde koncentrera oss helt och fullt på intervjupersonerna och frågorna. Dessutom kunde vi när vi skrev ut intervjun enkelt spola tillbaka och få med allt som var relevant. Allt finns med, ord och betoningar, och ingenting försvinner på så vis som det gör när man endast antecknar med papper och penna. Det enda som inte fanns med är kroppsspråket som vi kunde fått med på video, men det ansåg vi inte vara relevant i denna intervjusituation när vi var intresserade att undersöka hur de resonerade snarare än agerade.

6.2 Resultatdiskussion

Resultatdiskussionen har vi delat upp i enlighet med kategorierna under resultatet. Detta för att göra texten tydlig och strukturerad. De tre rubrikerna blir därför: Metoder; *Hur* förskollärarna arbetar med flerspråkighet; Mer kompetenta personer och Identitet. Under dessa diskuterar vi resultatet utifrån tidigare forskning och egna reflektioner.

6.2.1 Metoder - *Hur* arbetar förskollärarna med flerspråkighet

Förskollärarna tar upp olika metoder de använder i förskoleverksamheten för att främja flerspråkigheten och hur de anser att barn lär sig. De beskriver alltså hur de förhåller sig till den didaktiska frågan *Hur* i arbetet med flerspråkighet (Lindström & Pennlert, 2016). Förskollärarna tar upp gestaltande metoder, som Lindström och Pennlert (2016) skriver om, för att främja barns flerspråkighet som till exempel; sång. Att använda sång på detta vis är något som både Kultti (2013) och Lindö (2009) lyfter fram. Förskollärarna beskriver även förmedlande och förklarande metoder samt interaktiva metoder när de berättar att de använder sig av bildscheman, tecken som stöd, böcker och samtal (Lindström & Pennlert, 2016). De försöker förmedla information till barnen på ett vis de kan förstå samtidigt som de ger barnen en större möjlighet att uttrycka sig själva. Dessutom beskriver de betydelsen av att skapa samtal och interaktion mellan barn – barn och barn – vuxna för att främja barns flerspråkighet. Fassler (2014) framhäver böcker och samtal kring böcker som viktiga delar i språkutvecklingen. De sista metoder som Lindström & Pennlert, (2016) tar upp är undersökande och problematiserande metoder. Undersökande och problematiserande metoder kan urskiljas i denna studie genom att några av förskollärarna beskriver hur de tillsammans med barnen, och ibland barnen själva, tagit reda ord på olika språk och information om olika kulturer.

I många av dessa metoder använder sig förskollärarna av olika material. Material är något som är viktigt och som kan användas som ett språk för att underlätta kommunikationen mellan olika individer (Kultti, 2013). Även fast förskollärarna menar att det idag inte finns så mycket speciellt material för flerspråkiga barn tar de ändå upp flera olika material. Barnen gynnas till exempel i sin språkutveckling genom tecken som stöd och bildscheman. Med hjälp av dessa kan de utveckla det svenska språket. De barn som har annat modersmål än svenska får bland annat genom detta möjlighet att utveckla flerspråkighet. Den flerspråkiga atmosfären på förskolan främjas genom bland annat materialen böcker, lärplattor och datorer. Genom dessa kan förskollärarna uppmärksamma, uppmuntra och skapa intresse för flera olika språk.

Förskollärarna talade om att materialet som finns på förskolorna inte riktade sig speciellt mot barn med annat modersmål än svenska utan används av alla barn på förskolorna. Används då dessa material för att skapa en flerspråkig miljö? Vi började fundera över om det verkligen är så, att det inte finns något material som används endast för de flerspråkiga barnen. Hela förskoleverksamheten skulle genomsyras av språk menade förskollärarna och därför ligger inte fokuset på material. Vad man då kan

fundera över är hur en förskola genomsyras av flerspråkighet. I läroplanen skrivs det att bra material som gynnar utvecklingen och lärandet ska stå till barnens förfogande (Skolverket, 2016). Även fast barn är kompetenta kan förskollärare inte överlämna ansvaret på barnen att själva lära sig saker utan de måste uppmärksamma barnen på olika lärandeobjekt, skriver Sommer et al. (2011). Det är förskollärares ansvar att uppmärksamma barns flerspråkighet, menar även Kultti (2013). Material är en betydelsefull del av förskoleverksamheten, utgör inte detta då en stor möjlighet för förskollärare att uppmärksamma barn på olika språk?

De intervjuade förskollärarna lägger vikt vid att verksamheten byggs upp på ett sätt där alla barn tar del av allt. Flerspråkigheten ska genomsyra förskolans verksamhet. Det som förskollärarna lyfter fram kan vi koppla till det Kultti (2012) skriver om; att alla barn på förskolan kan ta del av olika barns modersmål. Dessutom är det gynnsamt för barn att få ta del av och lära sig flera språk menar Robertson, Drury och Cable (2014). Här kan vi se att förskolan har kommit en bit på väg eftersom att de anser att alla ska vara med på allt. Däremot reflekterar vi över om det är rimligt att alla måste vara med på allt. Vi anser att verksamheten inte kan vara uppbyggd på samma sätt för alla eftersom alla har olika behov. Vi håller med förskollärarna om att material ska vara tillgängligt för alla; då kan barnen själva bestämma vad de vill göra. Detta behöver dock inte betyda att verksamheten ska se lika ut för alla. Upplevelsen vi fick var att förskollärarna gärna skulle vilja främja en flerspråkig miljö men hade svårt att veta hur de praktiskt skulle utföra detta. De pekade på olika hinder som gjorde det svårt för dem att skapa en sådan miljö. En sak som både kunde underlätta för flerspråkiga barn men även bli stressande för en del barn är bilder på väggarna. Frågan är om man ska ha det eller inte. En förskolemiljö måste vara anpassad för alla och då kan det vara svårt att veta hur man ska göra.

6.2.2 Mer kompetenta personer

I läroplanen står det att barn med annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsstöd (Skolverket, 2016). Vad ingår egentligen i modersmålsstöd, måste det vara en speciallärare som arbetar med modersmålsstöd för barn eller kan förskollärarna själva arbeta med det? Eller är det material och de metoder som förskollärarna berättar om tillräckliga som modersmålsstöd? Kultti (2012) menar att förskollärarna inte behöver kunna de olika språken för att främja utvecklingen av barnens modersmål, utan att det är att skapa samtal som är relevanta för alla barn som har betydelse. Vi urskiljer i resultatdelen att förskolor kan främja flerspråkigheten med hjälp av material som finns, till exempel lärplatta och dator. De kan även samarbeta med vårdnadshavare och andra som är mer kompetenta i andra språk för att gynna flerspråkigheten. Dessutom berättar flera av förskollärarna att barnen lär sig en del ord på andra språk med hjälp av sina kamrater. De lyfter även fram att barnens vårdnadshavare kan vara till hjälp i barns språkliga utveckling och pekar ofta på att det är de som måste lära barnen modersmålet. Om man som förskollärare inte kan ett språk kan man naturligtvis inte lära ut det till någon. Vår tolkning av intervjuerna är dock att förskollärarna anser det svårt att arbeta med flerspråkighet och därmed försöker lägga det mesta av ansvaret på att

vårdnadshavarna talar sitt språk med sina barn. Dock kan de i större utsträckning själva ta hjälp av vårdnadshavare och andra som är mer kompetenta i de olika språken för att skapa en flerspråkig miljö på förskolan, vilket de också till viss del gör.

Att ta hjälp av andra människor och deras kompetenser kan vi se exempel på i både Fasslers (2014) studie från USA om bokdiskussionerna och Ljunggrens (2015) studie av förskolan i Malmö som använt sig av "talande pennor". I båda dessa studier tog de hjälp av barnens familjer och släktingar på olika sätt för att främja språkutvecklingen, den flerspråkiga miljön samt den flerspråkiga atmosfären på förskolorna. I Ljunggrens (2015) studie framhävs vårdnadshavarna som de allra viktigaste för att främja flerspråkigheten. Ett sådant nära samarbete gör att det skapas relationer mellan vårdnadshavare och förskola och barnen kan känna sig trygga på förskolan. Förskollärarna talar om hur viktigt det är med goda relationer till vårdnadshavarna. Detta samarbete handlar också om att ta hjälp av vårdnadshavarna som mer kompetenta personer. Calderon (2004) menar att vårdnadshavare till barn med annat modersmål än svenska kan vara till hjälp genom att de besitter kunskaper om andra kulturer och språk. Men förskollärarna tar upp att det även finns andra som har sådana kunskaper som till exempel andra barn, lärare och vikarier.

Förskollärarna i studien menar att lärande sker i ett samarbete med andra mer kompetenta personer. När barn lär sig fraser på andra språk handlar det om att de interagerar med kamrater eller vuxna som har mer kunskap än de själva inom området. De får möjlighet att utvecklas på ett sätt som inte hade varit möjligt för dem själva och befinner sig därmed i den proximala utvecklingszonen som Corsaro (2005) och Säljö (2000) skriver om. Det är just på grund av detta som en av förskollärarna flera gånger betonar samtalet; att det viktigaste är att skapa samtal mellan barnen. Det är detta som leder till kunskap. En problematik beskrivs kopplat till detta; att barnen pratar svenska så fort de kommer in genom förskoldörrarna, även med sina flerspråkiga kamrater. Om förskollärarna kunde hjälpa barnen att använda sina egna modersmål för att prata med varandra kunde detta bli en proximal utvecklingszon där de lär sig av varandra.

När barnens vårdnadshavare och förskollärare läser tvillingböcker för dem är de vuxna de mer kompetenta personerna som gör det möjligt för barnen att utveckla sitt språk, eftersom de ännu inte lärt sig läsa det skrivna språket. Förskollärarna tar upp att det är ett hinder att de ibland inte kan erbjuda vissa barn att befinna sig i denna proximala utvecklingszon när det gäller deras eget modersmål. Detta beror på att förskollärarna inte är mer kompetenta än barnen eftersom de inte kan tala det språk som är barnens modersmål. Då barnen är äldre är de själva de mer kompetenta personerna och inte förskollärarna. Av just denna anledning hänvisar förskollärarna ofta till vårdnadshavarna. I brist på modersmålsstöd blir vårdnadshavarna, och till viss del andra barn, de enda mer kompetenta personerna som de har kontakt med. Vårdnadshavarna och andra barn är alltså de enda personerna som kan ge barnen möjlighet att befinna sig i den proximala utvecklingszonen när det handlar om modersmål som inte förskollärarna behärskar. Det förskollärarna däremot resonerar om att de kan göra är att

skapar intresse för de olika språken genom att lära sig sånger och fraser på de olika språken eller uppmärksamma barnens olika kulturer. När det på andra sidan handlar om det svenska språket har förskollärarna kompetensen och kan leda barnen in i denna utvecklingszon. De förklarar hur de använder sånger, samtal, synonymer, tecken som stöd och bilder för att göra det möjligt för barnen att lära sig svenska.

6.2.3 Identitet

Förskollärarna är överens om att flerspråkighet och identitet hör ihop. Förskollärarna diskuterar i enlighet med Dahlberg et al. (2014) att man kan ha många olika identiteter som är socialt konstruerade och beroende på situation och vilka barnen interagerar med. En av förskollärarna poängterar hur viktigt ursprunget är för barnen. Enligt henne har varje barn rätt till att ta del av sitt ursprung och sin kultur och att det är betydelsefullt för framtiden. För att kunna gå vidare i livet och för att senare i livet kunna bestämma vem man vill vara och hur man vill leva, måste man få ta del av sin bakgrund. Vissa vårdnadshavare vill att deras barn ska bli svenska på en gång. Detta tänkt ur ett identitetsperspektiv kan hindra barnet att utveckla sina identiteter på grund av vuxna. En av de andra förskollärarna menar att även andra barn kan påverka ett barns identitet på olika sätt. Dahlberg et al. (2014) menar just att identiteter ständigt skapas och omskapas i samspel med andra och enligt Ackesjö (2010) beror identiteten på det på vilken situation barn befinner sig i. En av förskollärarna poängterar just detta, att man kan ha många olika identiteter.

Dahlberg et al (2014) skriver att möten med olika kulturer påverkar identitetsutvecklingen. Detta kan urskiljas i resultatet. En av förskollärarna beskriver hur barns identiteter kan bli negativt påverkade av andra barn eller vuxna från andra kulturer. När människor från andra kulturer med andra språk förringar och kränker ett barn, dess språk och kultur hämmas utvecklingen av identiteten barnet har från sitt ursprung. För att identiteten ska kunna utvecklas positivt av sådana möten är det viktigt att båda parter visar respekt för varandra, anser vi. Dessutom kan en individ bli given en identitet av andra människor (Werndin, 2010 & György-Ullholm, 2010). I resultatet påpekar en förskollärare att barns identiteter i sådana sammanhang kan bli negativt påverkade när deras språk och etnicitet blir kränkta. Barnen tilldelas på så vis en negativ identitet av andra. Samtidigt som alla förskollärare är överens om att flerspråkighet och identitet hör ihop kommenterar en förskollärare att det inte är hela sanningen. Man kan identifiera sig med en kultur utan att kunna språket. När vi då alltså talar som kulturell identitet skriver Grosjean (2005) att man inte behöver kunna språket för att identifiera sig med en kultur, men det är inte heller nödvändigtvis så att man identifierar sig med en kultur bara för att man kan språket. Det är inte heller säkert att man blir identifierad av andra i den kultur man själv identifierar sig med (a.a.). Författarna under tidigare forskning lyfter fram att barnen utvecklar sin identitet i samband med flerspråkigheten. Vi resonerar också utifrån resultatet att identitetsutvecklingen är något som reflekteras i barns modersmål och flerspråkighet. Därför anser vi att det är extra viktigt att förskolorna lyfter fram detta för att främja identitetsutvecklingen.

6.3 Slutsats och vidare forskning

I denna studie har vi undersökt hur förskollärare arbetar med flerspråkighet, hur de anser detta hör ihop med och kan främja barns identitetsutveckling och vilka metoder som de säger sig använda för att gynna barns flerspråkighet. Det insamlade intervjumaterialet har analyserats utifrån den didaktiska frågan Hur och under detta vilka metoder som förskollärarna beskriver att de använder sig av (Lindström & Pennlert, 2016). Intervjuerna har visat att det finns olika metoder att använda sig av för att främja barns flerspråkighet. Förskollärarna lyfter fram metoder som till exempel innehåller att lyssna på olika sagor, läsa böcker, sjunga sånger, spela spel på lärplattan eller få stöd och hjälp med språk från föräldrarna. I förskollärarnas beskrivningar kan man urskilja förklarande och förmedlande metoder, gestaltande metoder, interaktiva metoder samt undersökande och problematiserande metoder utifrån Lindström och Pennlert (2016). Även fast olika metoder tas upp finns en underton som uttrycker att olika saker hindrar förskollärarna från att verkligen skapa en flerspråkig atmosfär och miljö. De tar bland annat upp begränsade språkkunskaper och förskollärares och vårdnadshavares förhållningssätt som hinder. Därför framhäver de speciellt vårdnadshavarnas viktiga roll i de flerspråkiga barnens utveckling av sina modersmål. De beskriver även hur barn kan främja varandras flerspråkighet. Detta kopplar vi till Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen (Corsaro, 2005 & Säljö, 2000) och i intervjuerna kan vi urskilja att förskollärarna menar att barns flerspråkighet och identitet utvecklas med hjälp av samspel med andra. Genom att barn får umgås med andra personer med andra kompetenser kan en utveckling ske utifrån den proximala utvecklingszonen (Corsaro, 2005 & Säljö, 2000). I resultatet beskriver förskollärarna att barn har många olika identiteter som hela tiden är under uppbyggnad och påverkas i möten med olika människor. De kan till viss del välja sina egna identiteter men kan även bli tilldelade av andra. Språket är viktigt i denna identitetsutveckling, men det är inte den enda faktorn.

En fråga som har väckts i och med denna studie är hur barn på etniskt homogena förskolor där alla barn och vuxna talar svenska får ta del av flerspråkighet. Enligt förskolans läroplan ska förskollärarna se till att barn ”stimuleras och utmanas i sitt språk och kommunikationsutveckling, ” (Skolverket, 2016, s. 11). Detta må handla om det svenska språket, kroppsspråk och praktiska sätt att kommunicera. Dock skulle detta även kunna handla om andra språk. Vi har konstaterat att det är en fördel för språkutvecklingen att lära sig flera språk i tidig ålder. En vidare forskning skulle därför kunna handla om att undersöka hur och i vilken grad barn får möjlighet till en bredare språkutveckling som även inkluderar andra tal- och skriftspråk i svenskhomogena förskolemiljöer.

7. Referenser

- Ackesjö, H. (2010). *Läraridentiteter i förskoleklass - Berättelser från ett gränsland*. Göteborg: Gupea. länk: [gupea_2077_22357_1.pdf](https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22357/1/gupea_2077_22357_1.pdf)
- Alvestad, M. & Berge, A. (2009). Svenske förskolelärare om läring i planlegging og praksis relatert til den nasjonale læreplanen. *NORDIC EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH*, 2(2), 57–68
- Bjørndal, C. R. P. (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. (1. uppl.) Malmö: Liber AB.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Calderon, L. (2004). *Komma till tals [Elektronisk resurs]: flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Corsaro, W.A. (2005). *The sociology of childhood*. (2. ed.) Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2014). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv - exemplet förskolan*. (3. uppl.) Stockholm: HSL.
- Fassler, R. (2014). 'Let's Talk about the Books': the complexity of book discussions in a multilingual preschool classroom. *Contemporary Issues in Early Childhood*. 15(2). doi: 10.2304/ciec.2014.15.2.136
- Grosjean, F. (2015). Bicultural bilinguals. *International Journal of Bilingualism* 2015, 19(5) 572–586. doi: 10.1177/1367006914526297
- György-Ullholm, K. (2010). Flerspråkighet, enspråkighet och etnisk identitet. I A. Musk, N. & Wedin, Å. (Red.) *Flerspråkighet, identitet och lärande: skola i ett föränderligt samhälle*. (s. 23-54) Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, G. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan [Elektronisk resurs]: villkor för deltagande och lärande*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande). Från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29219/1/gupea_2077_29219_1.pdf
- Kultti, A. (2013). Singing as language learning activity in multilingual toddler groups in preschool. *Early Child Development and Care*, 183(12), 1955-1969. doi:10.1080/03004430.2013.765868

Lindström, G. & Pennlert, L. (2016). *Undervisning i teori och praktik: en introduktion i didaktik*. (6. uppl.) Umeå: Fundo Förlag.

Lindö, R. (2009). *Det tidiga språket*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ljunggren, Å. (2015). Multilingual Affordances in a Swedish Preschool: An Action Research Project. *Early Childhood Educ J*. doi:10.1007/s10643-015-0749-7

Musk, N. & Wedin, Å. (red.) (2010). Inledning. I A. Musk, N. & Wedin, Å. (Red) *Flerspråkighet, identitet och lärande: skola i ett föränderligt samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Robertson, L. H., Drury, R. & Cable C. (2014). Silencing bilingualism: a day in a life of a bilingual practitioner. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 17(5) 610-623. doi: 10.1080/13670050.2013.864252

Skolverket (2013). *Flera språk i förskolan - teori och praktik*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. (1. uppl.). Stockholm: Liber.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Vetenskapsrådet (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet: Från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Von Greif, C., Sjögren, A., Wieselgren, I-M. (2012). *En god start: - en ESOrapport om tidigt stöd i skolan*. Finansdepartementet. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2012:2.

Werndin, M. (red.) (2010). Identitetsförhandlingar i det flerspråkiga klassrummet: om ungdomsspråk, makt och diskurs. I A. Musk, N. & Wedin, Å. (Red.) *Flerspråkighet, identitet och lärande: skola i ett föränderligt samhälle*. (s. 97-126) Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrundsfakta

Hur länge har du jobbat här?

Hur stor del av barngruppen är flerspråkiga?

Vilka språk finns?

Hur länge har ni haft flerspråkiga barn på förskolan?

Vilka språk talar pedagogerna?

Arbetssätt och material

(Hur stödjer ni barnen i utvecklingen av deras eget modersmål?)

Berätta om hur ni jobbar med de olika språken i förskolan?

Hur får de enbart svenska barnen ta del av flerspråkandet?

Finns det något material ni använder som du kan visa mig? Berätta om hur ni använder materialet. Varför använder ni det så? Vad tänker ni att detta utvecklar hos barnen?

Identitetsutveckling

Hur tänker du kring flerspråkighet och identitetsutveckling?

Övrigt

Är det något annat du skulle vilja ta upp?

Bilaga 2

2016-09-14

Hej förskollärare!

Vill du/ni delta i en studie om flerspråkighet i förskolan? Det är många barn i förskolan idag som talar mer än ett språk och har ett annat modersmål än svenska, därför behövs det kunskaper om hur man kan arbeta med just flerspråkighet i förskolan. Studiens syfte är att undersöka hur man på några olika förskolor ser på flerspråkighet och hur man praktiskt i verksamheten arbetar med det. Det handlar då både om hur man stödjer barn med annat modersmål än svenska i deras utveckling av språket men också hur de svensktalande barnen får ta del av detta.

Skulle du vilja dela med dig av dina kunskaper och erfarenheter? Det är en person på varje förskola som kommer att intervjuas. Vi kommer använda oss av diktafon för att spela in intervjuerna eftersom vi på så vis inte missar viktiga saker ni har att säga. Intervjun kommer att ta ungefär 30 minuter och planeras utföras v. 39-40. Dina svar kommer att behandlas så att inga obehöriga kan ta del av dem. Råmaterialet måste vi efter slutfört arbete lämna in till Högskolan där de håller det i säkert förvar. Examensarbetet kommer vem som helst kunna läsa när det är färdigt, men ingen kommer att kunna identifiera vilka ni är, vart ni finns eller vem som sagt vad eftersom era namn och förskolans namn kommer vara fingerade.

Har ni några frågor är det bara att ringa eller maila till någon utav oss. Vi kommer att ta kontakt med er i början av vecka 39 för att höra om ni är intresserade av att delta. Vi ser fram emot detta!

Med vänliga hälsningar

Studenter i kursen "Examensarbete i didaktik", Högskolan i Gävle.

Lovisa Karlsson

Mobil: XXX

E-post:XXX

Elisabeth Andersson

Mobil:XXX

E-post:XXX

Handledare: Ingrid Nordqvist, Högskolan i Gävle

E-post: ingrid.nordqvist@hig.se

Mobil:XXX